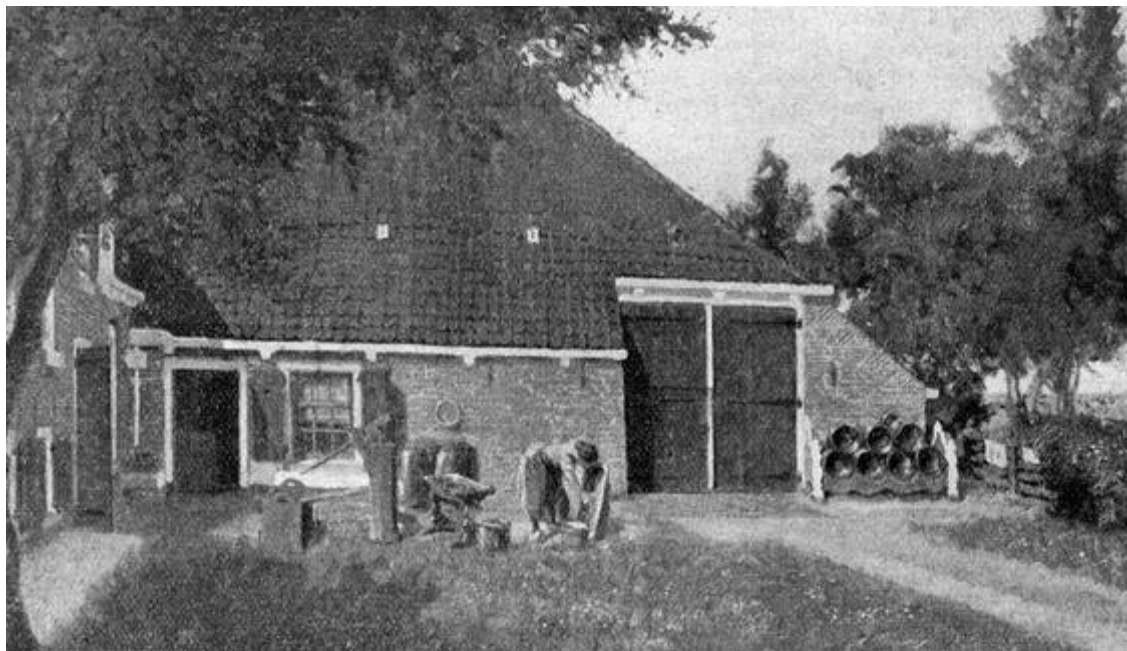

Het oude zuivelbedrijf in Friesland – Ids Wiersma

Wij geven hierbij vier reproducties van de schilderijen welke het Bestuur van de Coöp. Zuivelbank te Leeuwarden door den schilder **Ids Wiersma** heeft laten maken teneinde het oude zuivelbedrijf, zooals dit ongeveer 50 jaren geleden nog algemeen op de boerderijen in Friesland werd uitgeoefend, in beeld te bewaren.

't Werd tijd, want op de meeste boerderijen was er niets meer van over dan „de herinnering" en slechts met behulp van oude teekeningen uit het Friesche Museum en aldaar ondergebrachte werktuigen kon nog de opdracht worden uitgevoerd.

Bij velen zal het in beeld gebrachtebedrijf herinneringen oproepen van weelde, maar ook van arbeid en strijd, terwijl vele anderen alleen iets van het oude bedrijf kennen bij overlevering en daarom een korte toelichting en een stukje geschiedenis.

's Morgens heel in de vroege schepte de boerin den room van de melk terwijl de knecht de afgeroomde melk in den kaasketel bracht.

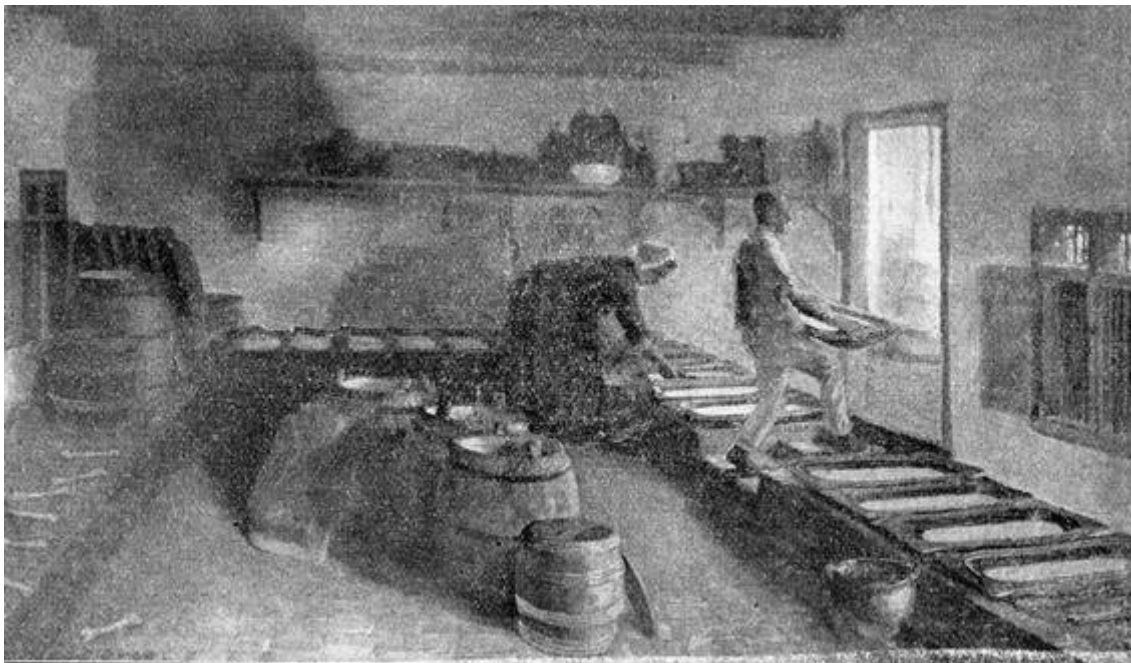
't Was een haasten en jagen want straks moest de boerin bij de karn zijn, die reeds in werking was gebracht; de boer en zijn knecht hadden de roomvaten hierin geledigd, terwijl de jongen het paard voor den karmolen had ingespannen en daarna takkebossen voor den kaasketel had aangebracht.

Inmiddels had het meisje het melkgereedschap naar de melkplaats gebracht, om vervolgens het melkvee op te halen.

Tijdens het melken was de boerin met werkzaamheden overladen, zorgen voor het' karnen, de boter uithalen en bewerken, den kaasketel op temperatuur brengen, het ontbijt klaarmaken en.... de kinders helpen en verzorgen.

Als de stedeling nog niet dacht aan opstaan had de boerin reeds een periode van hard werken achter den rug, die voor velen meer dan een dagtaak betekende.

Te benijden was zij niet, want zwaar was haar taak, ettelijke beslommeringen en de resultaten vaak twijfelachtig; toch deed zij dit alles met opgewektheid en toewijding want zij deed het „voor het gezin" en een enkel woord van waardeering deed haar iederen morgen weer doen wat haar de plicht gebod.

Na het ontbijt, dat zeer sober was, werd al het melkgereedschap gereinigd, de kelder uitgedweild, het karnlokaal schoongemaakt en al het koperwerk - en dat was geen kleinigheid -- gepoetst en gewreven.

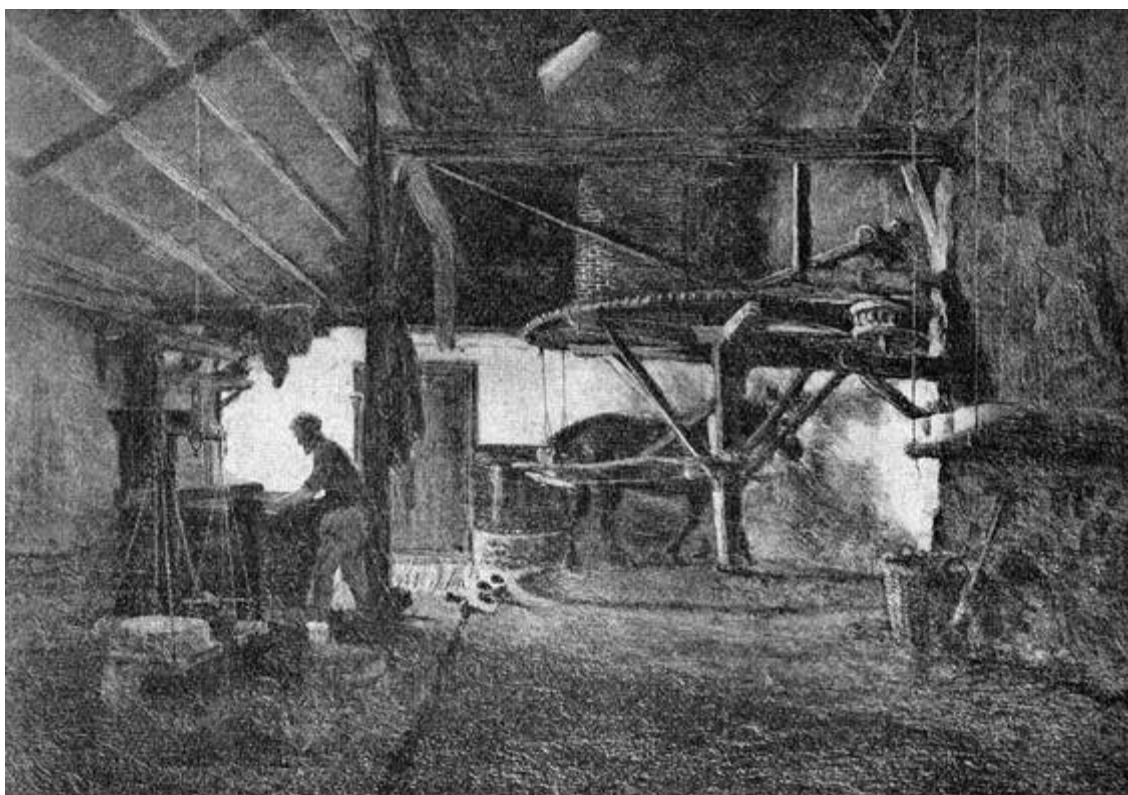
Als ten slotte de melkkelder afgesloten was, de boter de noodige bewerking had ondergaan, de kaas onder de pers zat, de houten en koperen melkstaars gereinigd waren, de karn na het uitluchten weer naar binnen kwam, de koperen melkemmern op het rek waren geplaatst en het karnlokaal door al het frissche en blinkende in een gezellig zomervertrek was herschapen, kwam er even rust ; wat was dan alles keurig verzorgd, hoe blonk dan het koperen gerei, hoe zuiver en eenvoudig gelee dan alles en alleen zij, die het boerenbedrijf grondig kenden, wisten hoeveel moeite, zorg en inspanning dit alles had gekost.

En werd de arbeid beloond? Neen! en nogmaals neen! De boterkoopman kende tengevolge van hogere eischen aan de boter de tweede, derde, vierde of twaalfde keur toe, geen geheimmiddelen bij de bereiding en geen nieuwe systemen van behandeling der melk mochten baten, de boer kreeg, door de steeds toenemende concurrentie te weinig voor de boter en het werk van de boerin werd steeds moeilijker en onaangenamer.

Met de kaasbereiding was het niet beter, duizenden kilo's te zachte of te zure kaas werden gemaakt en het afzetgebied werd steeds kleiner.

Getracht werd andere soorten, en modellen na te maken, waarbij de teleurstellingen niet uitbleven.

Alleen zij, die door plaatselijke omstandigheden, door groote toewijdingen buitengewone zorg, vrij geregeld een goed product wisten te maken en daarvoor afnemers vonden buiten de markt om, konden van het oude, mooie, eigen bedrijf geen afstand doen, maar groot werd het aantal dat de fabriekmatige verwerking der melk als een uitkomst beschouwde en voor wie afstand doen van de melk „minder zorg en meer geluk” beteekende.

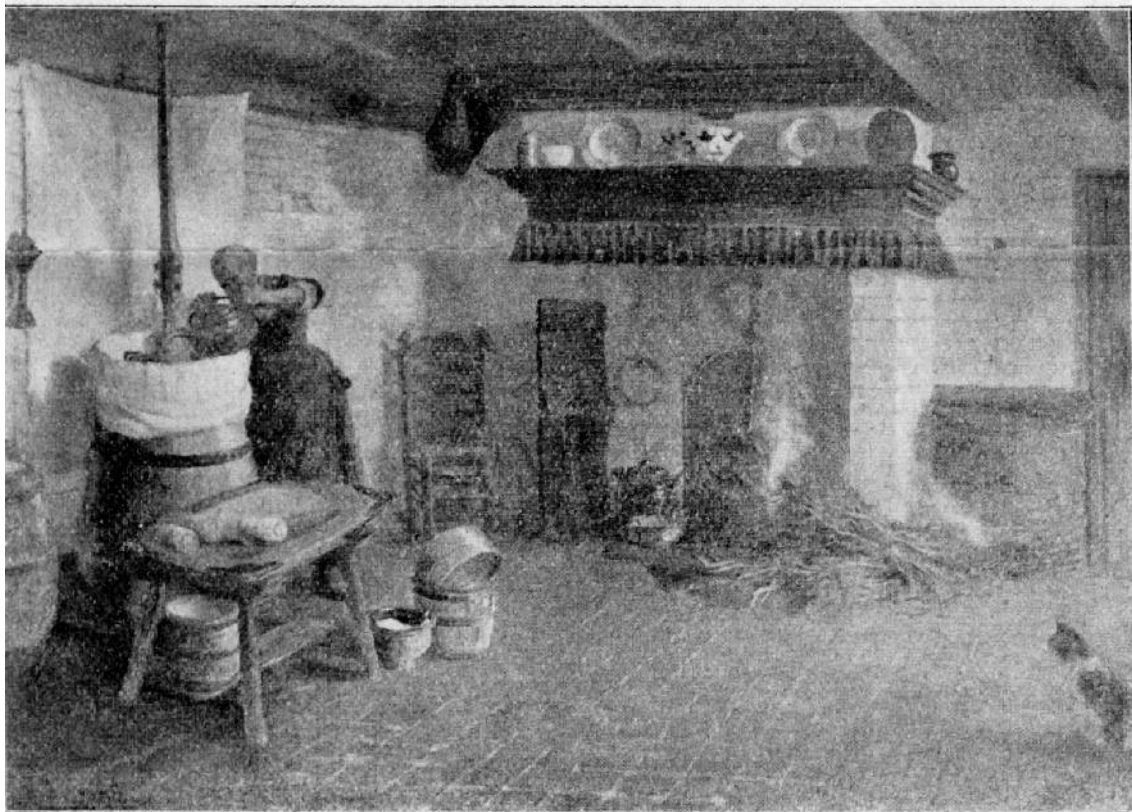
Gelukkig dat zoovelen de verwerking der melk voor gemeenschappelijke rekening voorstonden en begrepen, dat de voordeelen alleen dan verzekerd waren als de verwerking der melk slechts een verplaatsing van het bedrijf van de boerderij naar de „eigen fabriek” beteekende.

Welke voordeelen precies zouden worden verkregen en welken invloed een en ander zou uitoefenen op de verhooging der opbrengsten en de positie van den boerenstand kon aanvankelijk niemand zeggen maar spoedig bleek, dat het terrein, waarop gemeenschappelijk kon worden gewerkt, vrijwel onbegrensd was en dat de boer, door gedeeltelijk

zijn zelfstandigheid prijs te geven, in vereniging met anderen veel meer beteekenis kreeg en de inkomsten uit zijn bedrijf belangrijk kon verhoogen.

Maar gezamenlijk optreden beteekent immers den steun van anderen in te roepen, zich te voegen naar meerderheids-ideeën en dat was voor de boeren in de tachtiger jaren - en misschien voor velen ook nu nog - een moeielijk iets.

Noodgedwongen kwamen de eerste coöperatieve zuivelfabrieken tot stand, spoedig achtte men ze noodzakelijk en nu zijn ze onmisbaar.

Een geheele ommekeer heeft het zuivelbedrijf in een halve eeuw ondergaan, geheel veranderde toestanden zijn hieruit geboren, die veel hebben bijgedragen tot meerdere ontwikkeling van den boerenstand, tot verhoogen van de energie en tot een vooruitgang op het gebied van de fokkerij, de melkwinning en de bereiding van de producten.

Leeuwarden.

Tj. KUPERUS.

Bron onderstaande afbeeldingen www.dbnl.nl/tekst/lint.....

